

Éjszakai monológ

Mimóza. Mária. Euthanázia. Vonatfütty
Leoltom a villanyt. Jobb érzés sötét levegőt lélegezni.
Egyszer már kitaláltam egy olyan görbe szipkát, melybe be-
leillesztem a cigarettát, és nézhetem, ahogy föl-fölparázslik
az éjszakában.

A mimóza — virág.

Máriát — Évának is hívhatnám.

Az Euthanázia — ellenkezik az orvosi etikával.

A vonatfütty — talpfáról talpfára pattog.

Ismét fölparázslik a cigarettám.

A magány önmagában nem bánt. Csak mások is érzik rajtam, hogy egyedül
vagyok, s így velük szemben védtelenné válok.

Védekezem. De nem hagyom, hogy védjenek. A védőnek ugyanis tisztában
kell lennie védencével. És amit védelmemre felhozhatok, csak felfokozná védte-
lenségemet.

Még egy szippantás a cigarettából. Érdekes, nem jutott eddig soha eszembe,
hogy félhomályban és sötétben miért fogják suttogóra hangjukat az emberek:
mert nem zavarja őket a látás, és félnek, hogy a hangos szó többet árulna el,
mint amennyit napfénynél láthatna belőlük az őket hallgató.

A férfi nem tudta, miért gondol napok óta a mimózára és máriára és eutha-
naziára.

A vonatfütty sokkal megfoghatóbb volt.

Menyétarcú vonatfütty, mely éjszakai töprengéseit fellibabórozta, és meg-
zavarta abban, hogy boldogan nézze a fel-felparázsló cigarettát.

A vonatfüttynek távlatai vannak — a magánnak személyisége.

A férfinak azon kellett volna töprengenie, hogy mi lesz holnap és holnap-
után, hisz vendége van, s nemcsak önmaga kényelméről kell gondoskodnia, de ki
kell elégítenie a Költő szeszélyeit is, s egy szeszélyes ember kívánságai szinte
teljesíthetetlenek.

Arra kellett volna gondolnia, hogy miből vesz újabb üveg pálinkát, és miből
fizeti ki a taxit, amikor éjszaka hazaérkezik legjobb barátja, a Költő, de eltompult
figyelmét csak arra tudta összpontosítani, ami számára a legkínzóbb volt: vajon
a jóság a növekvő magánnyal egyenes arányban csökken?

Ezt nem fogadhatta el, hiszen kizárta volna az egyetlen menekvést: azt, hogy
a jó elnyeri jutalmát.

Sokszor szerette volna, ha a tűzfalhoz csapott labda visszapattantában elérné
a szemközti falat, s nem esne le még azután sem, de tudta, hogy ez az örökösen
ide-oda pattogó játékszer helyettesíthető lenne egy pillangóval, mely közeledik és
távolodik.

(A megközelítés egy olyan távolodás, amelyben az ember elfeledkezik arról,
hogy indult, mert az érkezésre összpontosítja a figyelmét. A távolodás bizonyos
esetekben sokkal könnyebb, mint a közeledés, de e két fogalom közötti pontos
összefüggést csak akkor állapíthatjuk meg, illetőleg e két folyamat közül pozitív
vagy negatív előjellel csak akkor láthatjuk el az egyiket, ha egy harmadik fogal-
mat vezetünk be: „valamihez viszonyítva.”)

A férfi, anyagi és fizikai helyzetével nem törődve, olyan jelentéktelen dolgokra gondolt, mint például a mimózák és máriák és euthanázia és vonatfűty.

A férfinak ugyanis nem volt senkije és semmije, és így amíg vendége, a Költő dolgozott, alkalma volt kielemezni önmaga helyzetét.

Ezért gondolt a közeledő és távolodó pillangóra.

Ha két esemény között nincs logikus összefüggés, okvetlenül életre hívja a tagadást vagy e tagadás tagadását: a hitet.

A férfi tudta, hogy a pillangó röpködése nem olyan céltalan, mint az örökön ide-odacsapódó labda.

Az, hogy a férfinak nincs senkije, összefüggött azzal, hogy soha nem ragaszkodott senkihez, csak a Költőhöz, pedig a férfi az ellenkezőjét akarta. Hogy valaki ragaszkodjon hozzá, hogy ő is tartozhassék valakihez. Márcsak azért is, hogy hiessen, ne csak az emberben, hanem az emberekből is.

Egyelőre tehát annyit tudunk a férfiről, hogy jó akart lenni, és meg szeretne volna ismerni az igazi ragaszkodást. Amikor másoknak van ránk szüksége, és nem nekünk másokra.

Tagadnia kellett volna, hogy a lány azért hagyta ott, mert nem volt semmije, de a tények úgyis megcáfolták.

A férfi tehát többé nem hiheti azt, hogy a lány igazán ragaszkodott hozzá — de arra sem gondolhat, hogy a növekvő magánnyal egyenes arányban csökken a jószág. Tudta, hogy számára az egyetlen lehetséges dolog úgy emlékezni szerelmére, a kuncogó kislányra, mint aki mellette maradt volna, mint aki most is szeretné, pusztán a férfi hiúságán bukott el a szerelem, mert úgy érezte, hogy titkot nem tud titokkal viszonzni, s így a lánytól sem fogadhatott el semmit — nyilván azért, mert nem volt tisztában érzelmeivel, és túlzottan erős volt hamis erkölcsi tudata: nem fogadhatok el olyasmit, amit nem tudok viszonzni.

Valahányszor végiggondolta ezt az önmagát felfaló óriáskígyó-helyzetet, mindig a Költőre gondolt. „Vajon ő hogyan viszonyul ahhoz, hogy én mindig csak adni akarok? Vajon az egyoldalú ajándékozás nem olyan, mint az alamizna?”

— Ezeknek az éjszakáknak zuhanás-színük van. Azért mondom neked, hogy minden szilvaszínű szeptemberi estén, amikor az égre nézel, erre gondolj.

— Ez önzés — mondta a lány.

— Nem az. Ha azt hinném, hogy nem tart örökké ez a szerelem, vagy ha azt hinném, hogy mindig csak rám fogsz gondolni, és nem ezekre a szeptemberi estekre, akkor már most értelmetlen lenne az, hogy együtt vagyunk.

— Nem értelek. Miért nem rád kell gondolnom?

— Mert számomra és önmagad számára is te vagy a fontos. Az, amit érzel, és az, hogy kamaszkorod utolsó éveinek éjszakái ezek.

— Ó, ó, te filozófus — nevetett, és előszedett strandtáskájából a nedves fürdőruha alól egy műanyagba kötött könyvet. — Sajnos, nem tudom fejből, de valamelyik lámpánál elolvasom azt, amit neked másoltam ki egy könyvből.

— Aforizmát?

— Nem. De nem is kellene megmutassam, mert egy kicsengetési kártyára akarom majd írni... Esetleg éppen neked.

— Szép?

— Nem. De pont olyan, ahogy te szoktál beszélni — mondta.

Ahogy utolsót szívok az utolsóelőtti cigarettámból, és a görbe szipka végét nézve megint a mimózára, máriára és euthanáziára gondolok, meg arra is, hogy egyszer elmesélem a Költőnek, hátha megírja magányosságom történetét; csak most jut eszembe, hogy először a kacagása maradt el. Ő még azután is sokáig jött mellettem.

Az a nevetés tűnt el végleg, ahogy csak a kamaszlányok tudnak a kunco-
gásból egyszerre harsogva fölszabadulni.

— Na várj csak. Olvasom — papírlapot vett ki a könyvből, és az utcai lámpa
alatt olvasni kezdte azt a szöveget, amely állítólag pontosan olyan, mint az, aho-
gyan én szoktam megfogalmazni dolgokat, helyzeteket.

— „Az első este már csak azért is tekinthető viszonyító fogalomnak, mert
bizonyos szempontból az utolsó nappal után következik. Ezen az utolsó nappalon
az eljövendő este még csak közeljövő.” — Nevetni kezdett. — Milyen illat van?

— Mimóza.

— Ne hülyéskedj. Ez akácvirág.

— Akkor hosszú lesz az ősz — mondtam, és eszembe jutott, hogy majdnem
ilyen parfümillata volt annak a ruganyos fésűlködő számolynak, amelyik gyermek-
koromban a szomszédék tükre előtt állt. — Volt egy számolý, amelyen tengeribe-
tegségesdit játszottunk a barátommal, de én már akkor sem nagyon hittem, hogy
ami nincs, az mégis van. Ezért nem tudtam talán játszani sem. Nem hittem, hogy
az a tengerifüvel kitömött számolý hajó lehet, még akkor sem, ha úgy himbáló-
zott alattunk, mint egy rossz dereglye a viharban, és a barátom mégis telehányta
a nyakamat. Azt hiszem, azért gondolok arra a számolýra, mert értelmetlen kínló-
dásaimat rajta kezdtem, de akkor még nem gondoltam arra, hogy nemsokára már
hiányozna, ha nem szenvedhetnék.

— Ó, ó, te kis mártír — mondta a lány, és újra nevetett.

A férfi nem tudta még, hogy az az este bizonyos értelemben választóvonal
volt. Hogy rövid időre vége lesz az értelmetlen, de végtére is megszokott magány-
nak. Pontosan az az este a választóvonal.

Amikor most kettőjük első estéjéről van szó, természetesen csak arra az estére
szabad gondolni, és csak azt szabad tudomásul venni, ami akkor történt. — Érezte
a férfi, hogy minden ezen túlmutató hangulat vagy emléktöbblet olyan viszonyí-
tásokat feltételez, amelyeket az együtt eltöltött nappalok és végtelen esti csatan-
golások örömei és későbbi hiányuk határoz meg.

A sokasodó hiányokat nevezzük emlékeknek.

A férfi számára tehát a korábbiakban meghatározott magatartásforma, hogy
enlélei átcsoportosításával tüntesse föl maga előtt a lányt olyannak, mint aki sze-
reti, s emiatt a férfi háritsa önmagára a szakítás okait, azért nem lehetséges, mert
akkor művi lenne a hiányérzet. Tettetett fájdalom, mely az előbbi meghatáro-
zásba visszahelyezve: művi emlékezést, csupán felszínes impressziók dédelgetése
tétélezné fel.

Ez viszont azért nem lehetséges, mert a magányos emberek úgy féltik emlé-
keiket, mint a zsugoriak a pénzt.

A férfi tehát bármikor elszámolhatna emlékeivel és ezek ellenértékével, a
hiánnyal.

Nem tudtam volna mindezt végiggondolni, talán még a tükör előtt sem, mely
számomra olyan menedék, mint mások számára a gyóntatószék kettőzött magá-
nya, ha most is olyan egyedül lennék, mint napokkal, hónapokkal ezelőtt.

A Költő vulkántermészetű, ingerlékeny ember. Ő az egyetlen barátom. Amióta
itt van, olyan nyugodtan gondolok maganéletem csódjére, mint ahogy a sivatagi vándor
számára is csak képlet a szomjhalál, amikor egy oázis pálmafái alatt gondol
a forró homokban megtett végtelen útra.

Azok, akik nem ismernek, azt hiszik, hogy sznob vagyok, és azért hívom meg
ilyen gyakran a Költőt. Pedig nem. Ő is magányos, és ahhoz, hogy verseit megír-
hassa, szüksége van arra a nyugalomra, amelyet számára biztosítok, valahányszor
othonról megszökik.

Tavas van. Valamivel hidegebb, mint általában, de az évszakok szeszélyei sohasem zavartak. Nagykabátban ülök a fütőtest előtt egy karosszékekben, és várom, hogy letaglózzon az álom. Hallgatom az ablakpárkányra koppanó vízcseppek monoton ritmusát. Gyermekekdöntőkák jutnak eszembe, bár nem is hasonlítanak erre a kitartó zajra.

Körbesétálok az asztalt, s még kioldódott cipőfűzőmet is bekötöm, mintha mennék, mert nem lehet egész éjszaka töprengeni. Ha az ember túlságosan sokat foglalkozik önmagával, legalább olyan nagy baj, mintha állandóan elvakarná a begyógyulni készülő sebet.

A Költő sem alszik. Biztos meghallotta lépéseimet, mert átjön.

— Nincs pálinkád? — kérdi. Aztán valamivel hangosabban megismétli a kérdést. — Nincs valami innivalód?

— Nincs. Sajnos, semmim sincs. És most már az sincs, ahonnan vehetnék. Rég elmúlt éjfél.

A Költő szájában kialudt cigaretta lóg.

— Semmim sincs — mondom, és fülemhez emelem az üres gyufáskatulyát. Ép szálát találok a földön, és tüzet adok. — Kávém van, és kell legyen még egy cigarettám is. Én nem szívok többet. Neked adom. Nem kívánom sem a kávé, sem a cigarettát.

A férfi hazudott. Mert nem tudott meglenni cigaretta nélkül, de ezt a kis kegyes csalást nem is lehet hazugságnak nevezni, mert a Költőnek nagyobb szükség van rá, mint neki. — Csak ilyenformán tudok lemondani — gondolta a férfi —, mert így nem kell attól tartanom, hogy visszautasít.

Tisztelte a Költőt, tudta, hogy tehetséges ember, és ahhoz, hogy írni tudjon, meg akart adni mindent. Biztosítani akarta a feltételeket. Nem irigyelte soha sikerét. Titokban úgy érezte a férfi, hogy ő is részese a műnek. Segítője akart lenni a Költőnek, de időnként gyötörte a felismerés, hogy kevés az, amit adhat.

— Írtál?

— Megállás nélkül.

— Majd megjelenik a könyved, és rendbejössz.

A Költő nem figyelt a férfira. A kályha repedéseit nézte, és zsebéből gépelt lapokat vett elő, melyeket felolvasott a férfinak.

— Tudod, mit fogok csinálni? — de be sem várta a választ. — Gyermekeket fogok írni. Azt hiszem, megnyugtató lehet csak gyermekekre gondolni... — Dühösen legyintett, mert nem tudta befejezni a gondolatot. — Egye meg a fene, most innék.

— Sajnos, még magam elől eldugott italom sincsen. És az sincs, ahonnan ilyenkor szerezzünk.

— Tudom, tudom — mondta az alkoholista türelmetlenségével a Költő, és kivette a dobozból az utolsó cigarettát.

— Még ne gyújts rá. Várd meg a kávé — mondta a férfi —, addig elmesélem neked, min töprengtem az éjszaka. Azt hiszem, te meg tudnád írni.

— Nem veszek témát — mondta a Költő, és idegesen kacagott. Bántó volt a hangja, s a férfi nem tudta mire vélni ezt a változást, hiszen iratlan szerződésük volt arra, hogy bármit elmesélhet a Költőnek, és különben is tisztában volt azzal, hogy a mások által átélte dolgokat, amelyekre azt szokták mondani a laikusok, hogy kész regény, senki sem tudja úgy megírni, ahogyan a szenvedő alany elképzei. Minden ember élete egy regény, de nem minden regény való arra, hogy végigolvassa valaki.

Váratlan feloldásként ebbe a feszültségbe belevakkantott a telefon, majd összefüggővé vált a csengetés, de még mielőtt betöltött volna mindent, a Költő felvette a kagylót.

— Halló — mondta, és várta a másik hangot, akinek éjjel háromkor kedve szottyant telefonálni. De a vonal néma volt, és a Költő a szoba sarkában felhalmozott könyveket és a kopott szőnyeget nézte. Visszafojtotta lélegzetét, mintha rosszat sejtene, mert félt attól, hogy az a valaki, ott a vonal túlsó végén, majd kacagni fog azon, hogy ő másodpercek óta szorongatja a néma hallgatót.

Kikerülte a férfi kérdő tekintetét, és csak bólogatott a fejével, mintha egy hosszú telefonmonológot hallgatna. Mintha apró sóhajtást hallott volna a vonal túlsó végén.

— Igen — mondta, és leereszkedett a székre.

A férfi behozta a kávé, és a telefonasztalkára tette. Tüzet adott. Tulajdonképpen örvendett a hajnali telefonnak, mert tudta, hogy a Költő számára milyen fontos. Emlékezett, hányszor mondta félig-meddig unott hangon, de tulajdonképpen dicsékvőn a Költő: „Megint felismertek az utcán. Látod, még egy ilyen kis városban sem bújhat el az ember tisztelői elől.“

— Egyedül vagyok. Maga nem is tudja, hogy milyen egyedül. — mondta a Költő.

A férfi értette is, nem is a Költő kijelentését. „Miért kell letagadnia, hogy én is itt vagyok?“ A férfi nem akart a mondat mögöttibe beleérezni. Egyedüllét számára csak fizikai helyzetet jelentett ezen az éjszakán, amikor tulajdonképpen ő is az egyedülléttel, a magánnyal hadakozott.

— Látja, nem is gondoltam arra, hogy mi ilyen régóta ismerjük egymást. Azt hittem, hogy ebben a városban nincs is ismerősöm. Tudod, hogy milyen hamar elfelejti az ember a barátait? És egyáltalán honnan tudta, hogy itt vagyok?

A férfit bántotta ez a mondat. Ő nem szólt senkinek, hogy ismét itt van a Költő, mert így is szobnak tartották, és szégyellt volna kölcsönkérni, mert azt gondolták volna az emberek, hogy ő mecénás szerepben tetszeleg, és nem szerette volna, ha ezt gondolják róla.

Nézte a Költő arcát, és olyasmit érzett, amit még soha. Mindig kíváncsi természetű volt, de soha nem olvasta el mások levelét, de most nagyon szerette volna hallani azt a másikat, aki a vonal túlsó végéről éjjel háromkor olyan dolgokról cseveg a Költővel, amelyek miatt ő ilyen kiszolgáltatottnak érzi magát.

— Nem. Neki sincs pénze — mondta a Költő.

A férfit keserű rosszullet környékezte, mert úgy érezte, hogy nem tartozik másokra az ő anyagi helyzete, mert az a fajta ember volt, aki még barátai előtt sem szívesen vallotta be, hogy nem milliomos, és a Költő nagyon jól tudta, hogy egy éve betegnyugdíjban van, és ezért nincs semmije, de ez nem tartozik egy ismeretlen harmadikra.

— Most ne hozz semmit. Majd megisszuk holnap. Esetleg felmegyek hozzád -- mondta a Költő, és elkékvült ujjakkal szorongatta a hallgatót.

Mintha tükörben néztem volna magam, a szobát és a Költőt. Furcsák ezek a harmadikszemélyes helyzetek, amikor úgy tudok ítélni, mintha nem is rólam lenne szó. Nem értettem, miért nem akarja a Költő, hogy idejőjjön az a másik.

— ...egy versciklust. De most nem fejezem be. Nem tudom befejezni. Valami hiányzik. Azt hiszem, szükségem lenne valami óriási kavarodásra. Holnap majd fölugrom hozzád, és aztán visszautazom.

Arra gondoltam, hogy legszívesebben bedugnám a fületem, vagy kimennék a szobából, mert szégyenkeztem mindazért, amit a Költő mondott, de még mielőtt dönthettem volna, kikapcsoltam a telefont.

— És te is jössz? — kérdezte a Költő, és derűsen mosolygott

Hirtelenjében nem értettem a dolgokat. Azt hittem, nem húztam teljesen ki a konnektorból a dugót, de aztán megnyugodtam, amikor megláttam a himbálózó

drótot. „Hát nem beszélt senkivel?” — kérdeztem magamtól, és szégyenkeztem a Költő miatt.

— Nagyszerű. Akkor holnap délelőtt — mondta a Költő.

Szégyenkeztem, hogy lelepleztem a Költőt. Kimentem a szobából, leültem az ágyra, és arra a pillangóra próbáltam gondolni, amely tűzfaltól tűzfalig száll, de nem tudtam. Arra gondoltam, hogy mennyivel magányosabb vagy szegényebb lehet a Költő, mint én, mert engem már az is megnyugtat, ha önmagammal vitázva intézem el bajaimat, de neki a semmibe kell belekiabálnia azt, hogy egyedül van.

A férfi leült az ágyra, beharapta mutatóujját, és nagyon szerette volna érteni azt a sötét taszítást, amitől a telefonba kiabálja az ő barátja, hogy nem is barátja.

MARKÓ BÉLA

A FIÚVÁ VÁLTOZOTT SZARVAS

Kifordított ének

Irhánkat lábtörlőként
a választott küszöb elé terítjük
agancsunkat választott házunk
homlokára szegezzük
s megkezdjük kiáltozásunk

lábtörlő-irhánk ott hever
a választott küszöb előtt
öklelő agancsunk megrepedezik
a választott ház homlokán
sírásunk jeges kéreggé fagyva
lefordul arcunkról mint a maszk

nyomaink fölött összezárult a homok
hát patáinkat dobáltuk hátra jelnek
irhánkat fájdalomunkkal együtt
legomboltuk magunkról
s a földön szétterült a vérünk

itt ülünk fiúi arccal
ölelésre készített karokkal
simogatásra választott szavakkal
itt ülünk kiáltozásra gyáván
míg alattunk fel-feldübörög a ház
rázkódik elfordul csikorogva
s agancsos homlokával
beleöklel a szélbe.

HADHÁZY ZSUZSA

RINGATÓ

Aranyos-homokos réten
félíg még életben
botorkál az apám
harang árnyékában
félíg már halálban

Ringatja csendesen gyöngy-szívét az anyám
huszonnyolc év színe sápad el az arcán
Megpihennek lassan viharok tövében
aranyos-homokos-puha-meleg réten